

POLJA

ČASOPIS ZA KULTURU, UMETNOST I DRUŠTVENA PITANJA

NOVI SAD - GODINA XXVI - CENA 20 DIN.

juni-juli '80. broj 256-257

moja pesma je tužbalica

jožef pap

*Na zlo zlo ide i još gora vest,
za ovih sto dvadeset dana.
Osećam kako krvariš
i kako se gušiš, pesmo,
i kako te poplavljuju crni otrovi,
ali ti si se oduprla, ni retka,
ni jauka nisi dopustila
da se od tebe baci na papir,
ni jednu jedinu zamršenu sliku grozničavog
sna,*

*koja bi pokazala
Njegovu patnju,
poput stigmatizovanih.
Sto dvadeset dana
mučimo se, pesmo,
s laticama nade, s korenjem nemušnosti,
a vesti su navirale, navirale,
i danas, najgora od svih...*

*Danas sam te pronašao, pronašao u sebi,
pesmo,
danas sam te pronašao, o, divna bela boli,
i osatvljam te: Budi to što jesi danas,
ono što si postala — tužbalica!*

Preveo s mađarskog:
Arpad VICKO

SVIM RADNIM LJUDIMA, ČITAOCIMA I
SARADNICIMA POLJA ČESTITAMO 4. JUL
DAN BORCA I 7. JUL DAN USTANKA

titova misao o samoupravljanju i podružt- vljavanju politike

milan matić

Sve ono u čemu je socijalistička revolucija u Jugoslaviji bila i ostala svoja i samosvojna steklo se i izrazilo u samoupravnom putu kojim jugoslovenska zajednica ide i razvija se već tri decenije, putu koji je od samih početaka neodvojivo vezan za inicijative, zamisli i čitavo stvaralačko delo Josipa Broza Tita.

U korenima samoupravne opredeljenosti jugoslovenskog društva postoji ne samo magahnutost izvornim marksističkim idejama o oslobođenju rada i čoveka i ne samo otpor ovovekovnim snagama pritiska i vladanja ljudima i narodima. U temeljima samoupravnog usmerenja je i objektivna potreba da se nađu pravi odgovori na otvorena pitanja koja je istorija stavila pred narode i narodnosti Jugoslavije i, istovremeno, dublji odgovori i alternative za protivrečna kretanja i krize savremenog sveta, da se nadmaše i prevaziđu tekovine i vrednosti starog reda stvari.

Već u prvim godinama razvoja samoupravljanja u Jugoslaviji Tito je jasno ukazao na dalekosežan, svetski značaj i smisao samoupravljanja kao nove istorijske snage socijalizma i demokratije. Uviđajući snagu marksističke postavke da u svom razvoju ljudsko društvo sebi nikad ne postavlja zadatke koje ne može da reši, svestan unutrašnjih svojstava i snage naše revolucije i op-

Encensberger * Focht * Hronjec * Jurica * Kjerkegor * Koković * Kulenović
Mandić * Perović * Pogačnik * Rajt * Sartr * Sudarski Red * Šajtinac * Tribuson

štih linija razvoja socijalizma kao svetskog procesa Tito je sve više praktično otkrivao samoupravljanje kao savremenost revolucionarnog marksizma i jezgro unutrašnjih revolucionarnih kretanja u kojima se grade mostovi između sadašnjice i budućnosti.

Širina Titove vizije socijalističkog samoupravljanja i smela akcija kojom njegovo uvođenje obezbeđuje kontinuitet revolucionarnih procesa, snažno je izražena u Titovom obrazloženju Zakona o upravljanju privrednim preduzećima od strane radnih kolektiva, aktu koji je otvorio samoupravni preobražaj jugoslovenskog društva. »Možda neko misli da će taj zakon biti preuranjen, da radnici neće moći da savladaju komplikovanu tehniku upravljanja fabrikama i drugim preduzećima. Ko tako misli, taj se vara, a takvo gledanje na to pitanje značilo bi imati nepovjerenje u naše trudbenike, značilo bi ne vidjeti kakve će ogramme stvaralačke snage baš to samoupravljanje razviti kod naših trudbenika, jer će taj zakon našim radnim ljudima još više otvoriti perspektivu njihove budućnosti, budućnosti čitave naše zajednice. To, dakle, ne samo da nije preuranjeno, već je došlo i sa izvjesnim zakašnjenjem« (Ekspozice u Narodnoj skupštini FNRJ, 26. juna 1950).

Tridesetogodišnja istorija jugoslovenskog samoupravljanja, obeležena dinamičnim privrednim i kulturnim napretkom i stalnom demokratizacijom društvenih odnosa, potpuno je potvrdila Titove anticipacije i inicijative ka samoupravljanju, opravdala duboko poverenje u revolucionarnu svest i sposobnost radničke klase i progresivnih snaga društva u borbi za nove i razvijenije oblike socijalizma. Ali, njih na sve širim prostorima potvrđuju i kretanja u savremenom radničkom pokretu, u kome se ideja i praksa samoupravljanja, prilagođeni specifičnim uslovima pojedinih zemalja, sve više ističu kao realna perspektiva socijalističkog opredeljenja i opšta strategijska linija razvoja, koja omogućuje izlazak iz narastajućih protivrečnosti savremenog društva.

Kao teorija i praksa slobodnih i ravnopravnih odnosa među ljudima, samoupravljanje je, snagom Titove vizije utkane u revolucionarnu akciju socijalističkih snaga, preraslo u celovit sistem društvene i političke organizacije u kome suverenu ulogu preuzima radnička klasa, i to ne samo u neposrednim pitanjima svoje radne i životne sredine već i u ukupnim tokovima društvene politike. Prirodni izraz takve unutrašnje politike u međunarodnim odnosima je politika nesvrstanosti, čiji je Tito inspirator i utemeljivač, politika rođena u otporima svim vidovima potčinjavanja i neravnopravnosti, kao izraz vitalnih potreba epohe sa mirom, nezavisnošću i ravnopravnom saradnjom naroda i država, bez obzira na njihovu veličinu, ekonomsku ili vojnu snagu.

Prva i osnovna oznaka Titove misli o samoupravljanju je njena najdublja povezanost sa životnim pitanjima radničke klase, zemlje i vremena u kome živimo. To je bujna, prodorna i smela misao revolucije, misao akcije u menjanja sveta. Najveći deo Titovog misaonog opusa o samoupravljanju nastao je na tlu njegove mobilizatorske političke akcije, koja je uvek značila korak dalje u produbljivanju socijalističke demokratije i jačanju kohezije našeg društva na samoupravnim osnovama. To je istovremeno misao koja, kao i život i revolucija sama ne trpi dogme, obrasce i nivelacije.

O toj crti Titove revolucionarne misli Edvard Kardelj je u jednoj prilici rekao: »Tito ima izvanredno izoštreno osećanje za takve prelomne momente u kojima su neophodne promene, i to upravo zbog toga što je uvek bio živo povezan sa reakcijama radnih masa. U nizu takvih prelomnih momenata upravo je njegova inicijativa omogućila da se dozreli problemi sagledaju i da se zadaci formulišu na nov način, koji odgovara novoj situaciji. I ma koliko da je lično stvaralački vezan za sve faze u našem društvenom razvoju, on se nikad nije kolebao da li treba menjati jedan kurs ili jedan metod rada, ako to život traži. Polazeći od činjenice da se svet oko nas neprekidno menja, da ga menjaju ljudi i da se sa njim i oni sami menjaju, on je smatrao za bitnu karakteristiku jedne stvaralačke revolucionarne partije kao što je komunistička da ona mora biti sposobna da oseti te promene i da izmenjenim uslovima prilagođava i svoju politiku i svoju organizaciju i svoj rad« (Govor na svečanosti sednici CK SKJ u Beogradu, 28. decembra 1967).

Živa, dijalektička i plodotvorna, Titova misao kojom ukazuje na puteve razvoja, podstiče i poziva na akciju istovremeno je ljudska, neposredna i jednostavna, dostupna duhu i osećanju svakog radnog čoveka. Ma koliko bile složene situacije kroz koje je naše društvo prolazilo, Tito ih je sažimao u poruke i simbole kretanja društva i samoupravljanja unapred. Zapamćene su u svesti miliona ljudi i ostaju u neprolaznoj riznici revolucije Titove reči kao što su: »Tuđe nećemo, a svoje ne damo«, »Radnička klasa je cement naše višenacionalne socijalističke zajednice«, »U socijalizmu na prvom mestu mora da bude čovjek, proizvođač i stvaralac, bez obzira na nacionalnu pripadnost« i mnoge druge poruke koje su miljkazi složenih puteva izgradnje samoupravnog socijalističkog društva u Jugoslaviji. Te reči nisu obične skraćenice i parole, već autentični iskazi onog duha i rešenosti da se otvaraju nove stranice progressa, koje su zajedno s Titom osećali radni ljudi i građani širom jugoslovenskih prostora. U svim fazama izgradnje socijalističkog samoupravljanja uvek kad je stvari trebalo pokrenuti napred, Tito je bio u kontaktu s masama radnih ljudi, i običnim, razumljivim jezikom ukazivao na potrebe i mogućnosti daljeg unapređivanja rada, društvenih odnosa i politike.

Koliko god vizionarska i revolucionarno-optimistička, zasnovana na uverenosti u neiscrpnu snagu i svest radničke klase, Titova misao o samoupravljanju je ne manje realistička i kritička, kad je reč o dostignutom i o mogućnostima da se ono u per-

spektivama dalje razvija i usavršava. Titov realistički i konkretan pristup neposrednim i dugoročnim problemima socijalističkog razvoja osobito je naglašen u činjenici što on jasno uvida stvarne mogućnosti i domete pojedinih etapa razvoja, a, s druge strane, svaki korak u socijalističkoj izgradnji dosledno povezuje s realnim težnjama, interesima i potrebama radnog čoveka. Za Tita, pokretačku snagu socijalističkog razvoja čini svest radničke klase o sopstvenim materijalnim, moralnim i društvenim interesima, koji zavise od ukupnog socijalističkog peobražaja, a ne obećanja o nekim dalekim idealima socijalističke budućnosti ili fraze koje su udaljene od konkretnih interesa i potreba radnog čoveka u njegovoj socijalističkoj sadašnjosti.

Pristupajući samoupravljanju kao živom ali i protivrečnom procesu revolucionarnih društvenih promena, procesu koji je još pod uticajem nasleđa starih odnosa i shvatanja Tito pokazuje izvanredno razvijen misao za otkrivanje svih slabosti i deformacija u razvoju socijalističkih samoupravnih odnosa i upućuje na puteve njihovog uklapanja iz društvene prakse. Titova misao ne samo što bodri i podstiče — ona i opominje na opasnosti i stranputice koje nastaju u borbi za izlazak na više horizonte kulturnog i materijalnog razvoja, na nove granice oslobođenja rada i samoupravljanja. On time samoupravljanje shvata ne samo kao veliku slobodu već i kao ne manju odgovornost upravo za tu i još veću slobodu radnog čoveka, pozivajući na samoprevazilaženje i kritički duh, protiv pasivnosti prema antisamoupravnim tendencijama i neosnovanog samozadovoljstva.

Poput Lenjina, Tito u birokratizmu, birokratskom voluntarizmu i njegovom mlađem istorijskom nasledniku — tehokratizmu, vidi velike tendencije suprotstavljene samoupravljanju, protiv kojih se treba uporno boriti na svim područjima razvoja samoupravljanja, i to upravo razvojem istinskih samoupravnih odnosa i uticajna radničke klase na društveno odlučivanje. Na počecima uvođenja samoupravljanja Tito je borbu protiv birokratske dominacije u društvu uvrstio u ključne motive našeg opredeljenja za samoupravljanje, jer bi birokratsko izopačavanje društvenih i političkih odnosa u stvari značilo odstupanje od suštine, od duha i karaktera revolucije, koja bi time zapala u stagnaciju, a putevi daljeg razvoja socijalizma postali bi tuđi interesima radničke klase i neizvesni po svojim krajnjim posledicama.

Od prvih koraka samoupravljanja, do najnovijih inicijativa za uvođenje kolektivnog rada i odlučivanja u političkom rukovođenju, Tito ima na umu opasnosti birokratskog manipulisanja i odvajanja rada i upravljanja, čime bi samoupravljanje bilo ugroženo monopolima uskih grupa u usmeravanju društva i u celokupnom društvenom i političkom razvitku. O birokratskim i drugim otporima samoupravnog socijalističkog razvoja društva Tito kaže: »Naravno, razvoj samoupravljanja i proces deatitizacije nisu tekli neometano. Bilo je dilema i otpora. U pojedinim fazama dolazilo je čak i do zastoja u razvoju samoupravljanja, jer su se birokratske i konzervativne snage suprotstavljale, na razne načine, izgradnji socijalizma na demokratskim, samoupravnim osnovama. Otporci su dolazili sa raznih strana i zbog različitih političkih koncepcija, pobuda i interesa, ali zajedničko im je nepovjerenje u radničku klasu i njenu stvaralačku ulogu. Savez komunističke avangarde radničke klase, uspešno je savladao sve te otpore i prokrio puteve za nove oblike društvenog organizovanja u cilju jačanja uticaja udruženih ljudi na političke odluke, od baze do vrha naše društvene zgrade« (govor na proslavi u Jajcu, 29. novembra 1968).

U samoupravljanju, kao najrazvijenijem obliku socijalističke demokratije, Tito vidi najjači temelj na kome jača jedinstvo višenacionalne socijalističke zajednice, jer se u njemu ostvaruje duboka težnja radničke klase i radnih ljudi svakog naroda da ovlada ekonomskim i društveno-političkim uslovima slobodnog života u ravnopravnoj zajednici naroda i narodnosti. U tom smislu je samoupravljanje najpotpuniji, integralni oblik i izraz prava naroda na samoopredeljenje i istovremeno njihove težnje za demokratskom otvorenošću i životom u zajedništvu sa drugim narodima i narodnostima. Novi samoupravni produkcionni odnosi, zasnovani na spajanju slobodnog udruženog rada sa uslovima i rezultatima toga rada, sa konkretnim pravima radnih ljudi na upravljanje osnovnim celijama života i rada i društvom u celini, polazna su osnova na kojoj se u savremenim uslovima može osigurati jedinstvo višenacionalne zajednice i koheziona uloga radničke klase i njene avangarde u celokupnom daljem razvitku i svestranom jačanju te zajednice. Doslednost i kontinuitet u oživotvorenju lenjinskih načela o samoopredeljenju naroda, snaga revolucije i dalji samoupravni put socijalističke Jugoslavije — najviše su vrednosti i tekovine koje su radnička klasa, narodi i narodnosti Jugoslavije, pod Titovim vodstvom, ostvarili tokom više decenija svoje mukotrpe borbe za slobodu, nezavisnost i prava radnih ljudi.

Smatrajući od početka da je nacionalno pitanje i njegovo dosledno demokratsko (samoupravno) rešavanje jedno od ključnih pitanja čitave socijalističke revolucije, Tito mu u svim etapama razvoja našeg društva daje prvorazredni značaj. Povezujući to pitanje s potrebama stalnog jačanja demokratskih i samoupravnih odnosa u višenacionalnoj zajednici, Tito ističe: »Socijalističko samoupravljanje je, dakle, preduslov ostvarivanja ravnopravnosti među narodima i narodnostima. S druge strane, u jednoj višenacionalnoj zajednici ni samoupravljanje ne bi moglo da se u potpunosti ostvaruje bez nacionalne ravnopravnosti. Zato će i stepen ostvarivanja ravnopravnih odnosa u Federaciji, na novim ustavnim osnovama, ujedno biti i izraz stepena razvoja samoupravlja-

nja u republikama i pokrajinama. Otuda, izgrađivanje Federacije, kakvu smo utvrdili Ustavom pretpostavlja odlučnu borbu za ostvarenje socijalističkih samoupravnih odnosa u svakoj republici i pokrajini« (referat na X kongresu SKJ, Beograd, 27. maja 1974).

U jezgru Titove misli o samoupravljanju je vodeća društvena uloga radničke klase koju predvodi njena komunistička avangarda. Demokratski karakter samoupravljanja i uvažavanje pluralizma istinskih samoupravnih interesa ne znači da samoupravljanje gubi klasi karakter i da u njemu prestaje vodeća uloga strategijskih, istorijskih interesa osnovnog revolucionarnog subjekta — radničke klase. Otuda se u Titovoj misli samoupravljanje javlja kao organizovano demokratsko i odgovorno društvo, a ne kao društveno-politički oblik u kome prevladuje praktikizam, spontanitet i stihijno nadmetanje različitih politizovanih interesa, poput onih koji se javljaju u parlamentarnim sistemima. Suprotstavljajući samoupravljanje dogmatizmu i birokratskom dirigovanju, s jedne, i lažnom demokratskom spontanitetu, s druge strane, Tito prvorazredan značaj pridaje ulozi organizovanih činilaca socijalističke svesti radnih ljudi i građana, sa Savezom komunista na čelu.

Tito naglašava da prerastanje socijalističkog samoupravljanja u integralnu strukturu društvene vladavine radničke klase i radnih ljudi (faza svestranog oslobođenja rada i čoveka), ne samo što ne znače smanjivanje već upravo potrebu jačanja demokratske idejno-političke i usmeravajuće uloge Saveza komunista Jugoslavije. Jer, što je stepen podruštvljavanja politike širi, što je broj različitih oslobođenih društvenih subjekata koji društvenu politiku stvaraju i ostvaruju veći, utoliko je neophodnija organizovana snaga demokratske sinteze koja je u isto vreme brana raznim oblicima autarhije, sebičnosti i partikularizma. Tito kaže: »Izgradnja novih društveno-ekonomskih i političkih odnosa na osnovu Ustava i Zakona o udruženom radu, ne može biti stvar spontane akcije, nego svesne i organizovane idejne i političke aktivnosti socijalističkih snaga društva sa Savezom komunista na čelu. Samo tako naša revolucija može ići dalje. Ona je i do sada odnosila pobjede i postizala uspehe zahvaljujući prijeto svega tome što nije robovala nikakvim modelima i dogmama, niti zapadala u praktikizam, već se — polazeći od dostignuća naše savremene socijalističke teorije i prakse — uvijek oslanjala na stvaralačku i revolucionarnu akciju radničke klase i najširih slojeva društva.« Tito takođe ističe: »Svestrana angažovanost subjektivnih socijalističkih snaga u rješavanju društvenih problema je neophodna. Jer, u mnoštvu različitih interesa samoupravnih subjekata, te snage, u prvom redu Savez komunista, izražavaju suštinu i cjelinu onoga što je zajedničko našem socijalističkom društvu. Zato Savez komunista mora biti prisutan svuda gdje samoupravljači odlučuju, kao unutrašnja pokretačka snaga sistema, a ne izvan ili iznad njega. U demokratskoj saradnji sa svim proizvođačima, komunisti se moraju boriti da sami samoupravljači slobodno izražavaju i usklađuju svoje uže i šire, neposredne i dugoročne interese. I da donose najracionalnije odluke o svim pitanjima koja se tiču kako sopstvenog života i rada, tako i razvoja užih i širih društveno-političkih zajednica. Za takvo demokratsko odlučivanje neophodna je i svijest radnog čovjeka da se i njegovi lični interesi jedino mogu ostvarivati usklađivanjem i povezivanjem sa širim zajedničkim interesima. U izgrađivanju takve svijesti upravo Savez komunista ima nezamjenljivu ulogu« (referat na XI kongresu SKJ, Beograd, 20. juna 1978).

Proces podruštvljavanja politike u uslovima socijalističkog samoupravljanja Tito vidi kao jedinstvo ekonomskih, političkih, socijalnih i kulturnih preobražaja, u čijim su temeljima društvena svojina i suvereno pravo proizvođača i stvaralaca da raspolažu plodovima svog rada: »Želim odmah da podučim da nije svaka decentralizacija ujedno i demokratizacija upravljanja. Ove dvije forme upravljanja mogu, a i moraju, da idu paralelno samo u istinskom socijalističkom razvitku, u jednoj višoj fazi društvenog razvoja, to jest onda kad su sredstva za proizvodnju već potpuno u rukama proizvođača, kada fabrikama i preduzećima upravljaju sami radnici preko svojih organa upravljanja koje su sami izabrali. Prema tome, istinsko demokratsko upravljanje počinje ondje gdje prestaje funkcija upravljanja države u privredi preko njenog aparata« (referat na VI kongresu KPJ, Zagreb, 2. novembra 1952).

Ujedinjavanje rada i upravljanja na osnovama društvene svojine dobija istovremeno svoje zakonite izraze u odgovarajućim promenama socijalne strukture. Negacijom nasleđenih klasno-socijalnih razlika, uspostavljanjem bitno ravnopravnog onosa i položaja socijalnih slojeva, prevazilaze se vlasnički monopoli i afirmiše nova, neantagonistička podela rada, u kojoj se ublažuju razlike umnog i fizičkog rada i zbližava radnička klasa sa seljaštvom (poljoprivrednim proizvođačima), inteligencijom i drugim društveno-profesionalnim slojevima. Uporedo sa stalnim jačanjem društvene svesti o uzajamnosti, solidarnosti i pripadanju jednom nogom društvu slobodnih i ravnopravnih ljudi i stvaralaca, politika i političke institucije dobijaju bitno novu demokratsku sadržinu. Umesto osamostaljenih sila centralizovanog državnog upravljanja, nastaju odnosi u kojima radni čovek, zajedno sa drugim radnim ljudima, u svom, i zajedničkom, interesu celokupni sistem političkih institucija stvara i ostvaruje kao svoje delo. U Titovom opusu ima mnogo mesta na kojima se ova korenito nova pozicija čoveka u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja razlaže i tumači kao afirmacija ideje o prvenstvu društva nad državom i proces u čijoj se osnovi nalazi ve-

liko, neograničeno poverenje u čoveka, u sposobnost i snagu radničke klase da se afirmiše kao vodeća i najprogresivnija stvaralačka društvena snaga. Slobodno opredeljivanje, uzajamnost, neposrednost i ravnopravnost postaju time praktični principi podruštvljavanja svih vidova politike i političkog odlučivanja u socijalističkom samoupravljanju.

Titova koncepcija podruštvljavanja politike podrazumeva ne samo kvalitetne promene u političkom učešću već i kvalitativne promene u položaju čoveka i karakteru političkog života. Drug Tito o tome kaže: »Širenjem samoupravljanja na sve oblasti društvenog života i povećanjem uticaja radnog čovjeka na odlučivanje na svim nivoima, od opštine, preko republike do federacije, samoupravni sistem u našoj zemlji pustio je duboke korijene, postao svakidašnja praksa i svojina miliona naših radnih ljudi, i više ih niko ne može skrenuti sa tog puta« (govor na proslavi u Jajcu, 29. novembra 1968).

Samoupravljanje i podruštvljavanje politike su u današnjem svetu jedan od autentičnih i mogućih odgovora na otvorena pitanja i probleme razvoja socijalizma i socijalističke demokratije. U Titovoj viziji samoupravna socijalistička demokratija nije zatvoren »model«, već jedan od puteva i putokaza kojima se razvoj socijalizma i ostvarivanje dubokih i legitimnih demokratskih stremljenja radnih masa širom sveta dalje pokreće unapred, jer... »Mi nikada nismo smatrali da to treba da bude model izgradnje socijalizma u drugim zemljama. Istina, ideje samoupravljanja, u raznim formama, sve su prisutnije, kako u zemljama u razvoju, tako i razvijenim zemljama. Mislim da je to, prije svega, zbog toga što samoupravljanje podrazumijeva široku demokratizaciju društvenih odnosa, ne samo u sferi proizvodnje, raspodjele i razmjene, već i u svim oblastima života. A to je ono što ljude privlači, naročito u današnje vrijeme dubokih socijalnih i drugih suprotnosti i nepravdi, i raznih vidova potčinjenosti čovjeka i njegovog rada« (intervju švedskom listu »Dagens Nyheter«, Beograd, 26. marta 1976).

Sledujući putevima samoupravljanja i podruštvljavanja politike, koji su sinonim za kontinuitet jugoslovenske socijalističke revolucije, savremena društvena praksa u Jugoslaviji inspiriše se i dovodi na viši nivo doslednim sprovođenjem nove Titove inicijative u pravcu primene kolektivnog rada i odlučivanja u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja. Ovo veliko načelo »jedinstva misli i akcije« i daljeg jačanja našeg društva na osnovama samoupravljanja obuhvata ne samo prihvatanje i primenu komunarskog načela o smenjivosti nosilaca javnih funkcija ograničavanjem mandata i deprofesionalizacijom političkog rada već, još više, ističe i produbljuje suštinu i smisao kolektivnog rada i odlučivanja kao načina rada i života, kao metoda ostvarivanja javnih poslova i dužnosti i kao nove demokratske kulture rođene na tlu sveukupnog dosadašnjeg razvoja samoupravnog društva, kao principa na koji nas, kako drug Tito naglašava, »obavezuje, svojom suštinom, naš samoupravni sistem« (govor na VIII kongresu Saveza sindikata Jugoslavije, Beograd 22. novembra 1978).

Time se u političkoj misli druga Tita, na osnovu bogatih iskustava revolucionarnog radničkog pokreta u našoj zemlji i čitavom svetu, na konkretnim rezultatima i tekovinama socijalističkog preobražaja — otvaraju novi horizonti i perspektive oslobođenja rada i čoveka, svestranog društvenog napretka u uslovima koji omogućuju punu inicijativu i stvaralački doprinos svakog pojedinca i dalji demokratski preobražaj čitavog društva.

* Tekst prenosimo iz časopisa Marksistička misao, br 3/80

trenuci besmrtnosti.

kalman feher

RANO POPODNE

Tišina cveta. Napregnuta stoji u hladu drveća.
Svud oko krvari i drhti.
Nikakva reč. Bezglasna budnost, pažnja.
Na licima tronutost četiri generacija.

Pesma crnog kosa. Suvarci oblaka. Udaraju obraz Sunca
I zveknu utezima od sirovog gvožđa. Prži,
U srcima gori živa rana. —
I Trg Marksa i Engelsa jeknu dvanaest puta.

Nabrekla pletenica svetlosnih snopova. Vizija i konačna spoznaja
Da bi sa nama, nedostatak primeren ljudima —
Srazmere kojih se Neimar pridržavao. Vernost i Sigurnost
Zajedno zatrepere, uključuju se u kolonu Miliona.

Preveo s mađarskog:
Arpad VICKO